STORTINGET

Representantforslag 42 S

(2026–2027)

fra stortingsrepresentantene Tom Staahle, Hans Andreas Limi, Hilde Grande og Martin Virkesdal Jonsterhaug

Dokument 8:42 S (2026–2027)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tom Staahle, Hans Andreas Limi, Hilde Grande og Martin Virkesdal Jonsterhaug om en slankere og mer effektiv stat

Til Stortinget

Bakgrunn

Staten forvalter skattebetalernes penger. Et grunnleggende krav må da være at hver krone brukes med størst mulig effekt. Likevel viser Riksrevisjonen i Dokument 3:15 (2025–2026) Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes arbeid med å sikre effektiv ressursbruk i offentlig sektor alvorlige svakheter i hvordan staten arbeider med effektiv ressursbruk. Riksrevisjonen konkluderer med at myndighetenes arbeid ikke er tilfredsstillende.

Det mest alvorlige er kanskje ikke at staten mangler systemer, men at systemene i for liten grad fører til handling. Riksrevisjonens undersøkelse viser at nesten to tredjedeler av statlige virksomheter i liten grad opplever at de har insentiver til å fremme innsparings- og kuttforslag. Bare én av fem virksomheter har fremmet slike forslag til sitt overordnede departement de siste årene. Samtidig fremmes det langt flere forslag om nye satsinger enn forslag om innsparinger. Det indikerer at Norge har et styringsproblem.

Når en virksomhet i staten finner en smartere og billigere måte å løse en oppgave på, bør virksomheten belønnes for det, ikke risikere å få redusert budsjettet fordi den har vært effektiv. Målet må være en stat som måles på resultater, ikke på hvor mye penger staten klarer å bruke.

Riksrevisjonens undersøkelse viser at styringsinformasjonen om effektiv ressursbruk ikke systematiseres eller fremstilles samlet. Dette begrenser departementenes mulighet til å vurdere om ressursbruken faktisk er effektiv, og svekker beslutningsgrunnlaget inn i statsbudsjettet. Dette vitner ikke om en effektiv og god økonomistyring. Konsekvensen av det er manglende ressursstyring.

I det private næringslivet er det utenkelig å vedta stadig nye investeringer uten å vite hva eksisterende virksomhet koster, hvilke resultater den leverer, og om alternative løsninger kunne gitt mer igjen for pengene. Staten må kunne stille de samme grunnleggende spørsmålene, slik som:

- Hva koster oppgaven?
- Hva får man igjen?
- Kan den løses bedre?
- Kan den løses billigere?
- Trenger staten fortsatt å gjøre denne oppgaven?

Forslagsstillerne mener norsk byråkrati må tåle en nullbasert gjennomgang, og at statsforvaltningen må gjennomgås med et annet utgangspunkt enn dagens praksis.

I stedet for å ta eksisterende virksomhet, direktorater, administrative funksjoner og bevilgninger som gitt må staten med jevne mellomrom stille spørsmålet: Hvis denne virksomheten ikke eksisterte i dag, ville vi opprettet den på nytt? Dersom svaret er nei, må neste spørsmål være hvorfor den fortsatt eksisterer.

Statens kjerneoppgaver skal ikke svekkes, tvert imot. Forslagsstillerne mener det heller må handle om å frigjøre ressurser fra unødvendig administrasjon og lavt

prioriterte oppgaver og overføre disse ressursene til politi, forsvar, helse, eldreomsorg, samferdsel og andre oppgaver som innbyggerne faktisk trenger i fremtiden.

Riksrevisjonens rapport viser at staten heller ikke har et felles overordnet strategisk rammeverk for effektiviseringsarbeidet. Ansvaret er i stor grad spredt mellom virksomheter og departementer. Forslagsstillerne mener dette ikke er godt nok.

Best case-tenkning

Riksrevisjonen peker på at benchmarking kan være et viktig virkemiddel for å identifisere effektiviseringsmuligheter. Det er tidligere utarbeidet forslag til benchmarking av administrative kostnader i staten, men arbeidet ble ikke fulgt opp med et hovedprosjekt.

Forslagsstillerne mener at dette må iverksettes, og at staten systematisk må sammenligne kostnader, bemanning, administrative funksjoner, produksjon og resultater mellom virksomheter, altså en best case-tankegang.

Dersom én offentlig virksomhet løser en oppgave til halvparten av kostnaden til en annen, bør staten være forpliktet til å undersøke hvorfor. Formålet må være å identifisere beste praksis og sørge for at skattebetalernes penger ikke brukes unødvendig.

En digital fremtid

Digitalisering løftes gjerne frem som løsningen på offentlig sektors effektivitetsutfordringer. Likevel viser Riksrevisjonen til at de store effektiviseringsgevinstene lar vente på seg, samtidig som departementene i liten grad etterspør dokumentasjon på realiserte gevinster, herunder økonomiske effektiviseringsgevinster og frigjøring av arbeidskraft. Nye IT-systemer innebærer ikke effektivisering dersom de ikke har effekt eller gevinstrealisering.Derimot er innføring av nye IT-systemer vellykket når det fører til at staten faktisk trenger færre ressurser, bruker mindre penger eller leverer bedre tjenester.

Det må være resultatet som teller.

Økonomisk bærekraft

Handlingsrommet i statsbudsjettene utfordres, og man vet at det vil bli mer krevende i årene som kommer. Riksrevisjonen peker selv på at det fremtidige handlingsrommet forventes redusert, og at et godt beslutningsgrunnlag derfor er avgjørende for å sikre effektiv utnyttelse av samfunnets ressurser. Løsningen kan ikke hver gang være høyere skatter, økte bevilgninger eller nye oljepenger.

Dersom staten skal be innbyggerne om mer penger, må staten vise at den har brukt pengene den allerede har krevd inn, på best mulig måte. Riksrevisjonen peker i sin rapport på at staten i dag ikke har god nok oversikt over sammenhengen mellom ressursbruk og resultater. Under 40 prosent av undersøkte årsrapporter omtaler effektiv ressursbruk, og under 20 prosent inneholder en konkret vurdering av sammenhengen mellom ressursbruk og resultater.

Forslagsstillerne mener det er et paradoks at staten forventer effektivitet av næringslivet, kommunene og den enkelte skattebetaler, samtidig som den selv har for svake systemer for å dokumentere hva den får igjen for pengene. Målet må være at offentlig sektor ikke skal være størst mulig, men best mulig.

Det betyr ikke at alle offentlige oppgaver skal kuttes. Det betyr at oppgaver som er viktige, skal prioriteres høyere, mens unødvendig byråkrati, dobbeltarbeid, ineffektive ordninger og oppgaver med lav måloppnåelse må tåle langt hardere prioritering.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

forslag:

1. Stortinget ber regjeringen gjennomføre en nullbasert gjennomgang av statlig forvaltning, der direktorater, etater, administrative funksjoner og øvrige statlige virksomheter vurderes ut fra om oppgaven fortsatt er nødvendig, eller om den kan avvikles, slås sammen, forenkles eller løses mer effektivt.
2. Stortinget ber regjeringen etablere et forpliktende mål for reduksjon av statlige administrative kostnader, slik at frigjorte midler kan omprioriteres til statens kjerneoppgaver og prioriterte tjenester til innbyggerne.
3. Stortinget ber regjeringen innføre et krav om at alle departementer årlig skal fremme konkrete innsparings- og effektiviseringsforslag som del av statsbudsjettprosessen, på lik linje med satsingsforslag.
4. Stortinget ber regjeringen etablere en ordning der statlige virksomheter får beholde en andel av dokumenterte effektiviseringsgevinster, slik at virksomheter får et reelt økonomisk insentiv til å finne smartere og billigere arbeidsmåter.
5. Stortinget ber regjeringen etablere et obligatorisk benchmarkingsystem for statlige virksomheter, med sammenlignbare nøkkeltall for blant annet administrative kostnader, bemanning, ressursbruk, produksjon og resultater. Systemet skal identifisere virksomheter som avviker vesentlig fra beste praksis.
6. Stortinget ber regjeringen innføre krav om dokumentert gevinstrealisering for større digitaliserings-, omstillings- og effektiviseringsprosjekter. Forventede gevinster må være konkrete, målbare og tidfestede. Stortinget ber videre regjeringen sørge for at

faktisk gevinst rapporteres til ansvarlig departement og til Stortinget.

7. Stortinget ber regjeringen styrke kravene til årsrapporter for statlige virksomheter, slik at alle virksomheter må dokumentere sammenhengen mellom ressursbruk, bemanning, kostnader, oppgaver og oppnådde resultater. Rapporteringen skal også inneholde forslag til effektivisering, forenkling eller avvikling av oppgaver.
8. Stortinget ber regjeringen rapportere på gevinstrealisering for en effektiv stat i statsbudsjettet for å sikre en sterkere samhandling mellom tiltak for effektivisering og bevilgninger i budsjettet. Rapporteringen bør inneholde
   a. utviklingen i statlige administrative kostnader
   b. utviklingen i antallet ansatte og årsverk
   c. hvilke oppgaver og virksomheter som er avviklet
   d. hvilke effektiviseringsgevinster som er realisert
   e. hvilke digitaliseringsprosjekter som faktisk har gitt økonomiske gevinster
   f. hvilke virksomheter som ligger best og dårligst an på sammenlignbare effektivitetsmål
   g. hvilke konkrete innsparingsforslag regjeringen vil gjennomføre det påfølgende budsjettåret
9. Stortinget ber regjeringen sørge for konkurranseutsetting av offentlige tjenester gjennom å åpne for at offentlige tjenesteytinger i dag kan utfordres av private. Stortinget ber videre regjeringen sørge for at der private leverandører kan levere billigere tjenester med minst like god kvalitet som det offentlige, må det åpnes for dette.
10. Stortinget ber regjeringen initiere en reduksjon i statlige oppgaver der formålet er å ta ned den offentlige pengebruken, som OECD har dokumentert er høy, og som gjør at utgiftene har vokst mer enn bruttonasjonalprodukt (BNP).

12. november 2026

Tom Staahle **Hans Andreas Limi** **Hilde Grande** **Martin Virkesdal Jonsterhaug**

Svanemerketrykksak, 2041 0654 Trykk og layout: Stortingets administrasjon